

УДК 94: 327

ТРАДИЦІЙНІСТЬ Й ІННОВАЦІЙНІСТЬ ІСТОРІЇ ІСПАНІЇ: ЕТАПИ ДОВГОГО ШЛЯХУ (ПОЛІТИКА, ДИПЛОМАТІЯ, КУЛЬТУРА, ПРАВО, СУСПІЛЬСТВО)

ЦІВАТИЙ В.Г.,
Перший проректор
Дипломатичної
академії України
при МЗС України,
кандидат
історичних наук,
доцент кафедри
дипломатичної
та консульської
служби, Заслужений
працівник освіти
України

Рецензія:

История Испании. Том 1. С древнейших времён до конца XVII века: Научное издание / А.О. Чубарьян, В.А. Ведюшкин, Г.А. Попова, М.А. Липкин. – М.: «Индрик», 2012. – 696 с., ил. ISBN 978-5-91674-240-4

История Испании. Том 2. От войны за испанское наследство до начала XXI века / Институт всеобщей истории РАН: Научное издание / А.О. Чубарьян, В.А. Ведюшкин, Г.А. Попова, М.А. Липкин. – М.: «Индрик», 2014. – 872 с., ил. ISBN 978-5-91674-269-5

Пропоновані читачеві два томи наукового видання об'єднані спільним об'єктом дослідження – Іспанія, та предметом дослідження – суспільство, політика і дипломатія Іспанії. Сучасні підходи до вивчення іспанської історії та сьогодення надали можливість дослідникам по-новому поглянути на численні сторони багатовимірного минулого життя і сучасності цієї держави.

Дане видання являє собою історію Іспанії з найдавніших часів до початку XXI століття. У історіографії пострадянського простору – це перша колективна праця про історію і сучасність Іспанії після виданої ще у 1902 році російською мовою узагальнюючої праці «Історія Іспанії та Португалії» Володимира Костянтиновича Піскорського і «Історія Іспанії» Рафаеля Альгаміри-і-Креве (1951р.) та видання Рафаеля

Альтаміри-і-Креве «Історія середньовічної Іспанії» (2003р.).

Іспанія є однією із найдавніших держав Європи з багатою історією. Географічне розташування країни, на кордоні між Сходом і Заходом, вплинуло на весь хід її історичного розвитку. З глибокої давнини Піренейський півострів знаходився на одному із важливіших шляхів міграцій, векторів культурних і цивілізаційних впливів, геостратегічних і економічних інтересів сусідніх народів і держав.

У презентованому виданні поєднуються хронологічний, проблемний і регіональний підходи, що дозволяє вивчити й викласти найбільш важливі проблеми іспанської історії (с.24, том 1; с. 15-18, том 2).

Перший том рецензованого видання є книга, яка являє собою колективну наукову розвідку щодо витоків та становлення інститутів зовнішньої політики і дипломатії в контексті світових процесів. У цілому ця наукова праця за планом видавництва має складатися із трьох томів. У першому томі поєднання хронологічного, проблемного і регіонального підходів надало можливість авторам – О.О. Чубар'яну, В.О. Ведюшкіну, Г.О. Поповій, М.А. Ліпкіну – проаналізувати найбільш важливі проблеми іспанської історії в їх динаміці, і в той же час продемонструвати різноманітність регіональних варіантів і варіативності розвитку (с. 24). Особливе місце в книзі посідає тема взаємодії та взаємовпливу в історії Іспанії цивілізацій Заходу і Сходу, розглядається питання про роль Іспанії в історії Америки.

Перша частина рецензованого видання присвячена періоду давньої історії Іспанії. У другій частині розкривається політична, культурна і регіональна історія Іспанії доби Середньовіччя (вестготської монархії, мусульманської Іспанії, історії християнського королівства Іспанії XIV-XV століття). Мова також йдеться і про періоди реконквісти, становлення інститутів державності християнських королівств, витоки іспанської дипломатії, іспансько-португальські відносини XII – першої половини XIV століття.

У третій частині досліджуються питання, пов'язані з розвитком Іспанії на початку раннього Нового часу: об'єднання піренейських королівств доби Фердинанда і Ізабелли, особливості культури країни в епоху католицьких королів. Увага також акцентується на зовнішній політиці і дипломатії Іспанії кінця XV – кінця XVII століть, зокрема в період Італійських воєн (1494-1559pp.), великих

географічних відкриттях та становленні інститутів державності колоніальної імперії Іспанії в період раннього Нового і Нового часу (с. 395).

Заключний розділ пов'язаний із дослідженнями, присвяченими економіці, політиці й культурі Іспанії в XVII столітті, історії іспанської монархії в цей період, добі Олівареса, відновленню суверенітету Португалії, суспільно-політичній історії Іспанії за доби Карла II, а також культурі «Золотої доби» Іспанії. У цей період іспанська культура, політика і дипломатія як ніколи вплинули на інституційний розвиток та формування європейської системи міжнародних відносин, етапи становлення міждержавних двосторонніх відносин.

Історичний контекст з іспанської проблематики вдало продовжується в другому томі, що отримали читачі для свого аналізу на початку 2015 року – «Історія Іспанії», Том 2, (М., 2014).

У другому томі презентовано аналіз подій, процесів і явищ XVIII-XXI століть. У книзі подана загальна траєкторія інституціонального і цивілізаційного розвитку Іспанії, а також особливості політичної, дипломатичної, соціальної, економічної, релігійної сфер життя держави. Особливе місце приділено питанням дипломатії та культури, історичним витокам «держави автономій», ролі Іспанії в сучасному світі. Видання являє собою академічну узагальнюючу працю, яка може бути використана іспанцями різної спеціалізації: істориками, філологами, мистецтвознавцями.

Перипетії політико-дипломатичного життя, крах Іспанської імперії, кровопролитні війни і тамниці мадридської дипломатії, соціальні перетворення і революції, чарівний світ іспанської культури – усі ці, й багато інших тем, знайшли своє відображення у виданні, яке поєднує в собі фундаментальні історичні дослідження і захоплюючі оповіді про минуле.

На особливу увагу заслуговує глава 1 розділу 3 частини I «Іспанія і Європа в 1714-1789 pp.» (с. 121-148), оскільки початок XVIII століття вніс суттєві корективи та зміни до політичної та дипломатичної картини світу. Підписані в підсумку війни за іспанську спадщину Утрехтський і Раштадський мирні договори оформили нове співвідношення сил у Західній Європі: у цих міжнародних договорах уперше з'явилося поняття «європейської рівноваги».

На історію зовнішньої політики Іспанії, безумовно, вплинули такі фактори, як територіальна близькість до Африки, відокремленої континент

тально від її південної межі лише вузьким Гібралтарським проливом, та її морські кордони, які набагато протяжніші сухопутних, що й сприяло експансії іспанців в Америку, і кордон з Францією і Португалією, і близькість до Італії, впливової в Середні віки...

У цілому ж, автори у двох томах детально розглянули всі основні події інституціональної та дипломатичної історії держави, найбільш важливі напрями її зовнішньої політики – європейський, середземноморський і атлантичний, динаміку взаємовідносин Мадрида з окремими країнами і регіонами, а також ключові фігури іспанської зовнішньої політики і дипломатії. Чудово в цьому плані викладено матеріал про Іспанію під владою Бурбонів Також з інтересом читаються розділ 3 частини I: «Іспанія в системі європейської рівноваги» (с. 120-159), розділ 4 частини II «Зовнішня політика Іспанії в 1833-1898 рр.» (с. 414-443), розділ 4 частини III «Доба змін і сучасна Іспанія» (с. 623-693) та ін.

Видання містить численну кількість кольорових і чорно-білих ілюстрацій, карт, бібліографію

і вказівники (хронологічний, географічний та поіменний), а також зміст іспанською мовою.

У головному тексті наявні вкраплення, присвячені персоналіям государів, політиків і дипломатів, історії міст, визначним подіям, архітектурним і літературним пам'ятникам.

У цілому зазначені вище два томи «Історії Іспанії» надають можливість читачеві, спираючись на історичні витоки та традиції Іспанії, зрозуміти і багаточисленні процеси сьогодення в цій державі, включаючи особливу, не завжди зрозумілу нам «толерантність» по відношенню до масової імміграції з мусульманського Сходу до Іспанії, чи невідому звідки виринаючу в моменти особливих загроз та небезпеки для іспанців згуртованість громадянського суспільства.

Хочеться сподіватися, що ці книги стануть корисними знахідками для студентів, слухачів, політиків, державних службовців і дипломатів, які з інтересом познайомляться з витоками і сучасною моделлю дипломатичної служби й зовнішньої політики Іспанії.